

Läsnyckel

Unga poeters sällskap av Märten Melin

Hegas arbetsmaterial heter nu Läsnycklar – med lite mer fokus på samtal och bearbetning. Vi vill att böckerna ska räcka länge och att läsaren ska aktiveras på olika sätt, och på flera plan. Ibland fokuserar Läsnyckeln mest på innehållet, ibland mer på genren eller formen, det beror på vilken titel det gäller.

Läsnyckeln till *Unga poeters sällskap* kan användas både som lärarhandledning för boksamtal och som ingång för enskild läsning. Välj ut det som passar dina elever!

Efter läsningen

På omslagsbilden ser du ett ben i strumpbyxa. Det är uppenbart att det tillhör en tjej, men vem av tjejerna i boken tror du det är? Vad övertygar dig? Varför tror du att förlaget valt att visa en tjej på omslaget, fastän bokens huvudperson är en kille?

Peter som leder poesigruppen säger att allt man skriver på ett eller annat vis alltid handlar om en själv. Håller du med om det? Diskutera i grupp och se om ni kan hitta argument för och emot Peters påstående.

Både Ira och Ella gillar Max, men de visar det på olika sätt. Ira är tydlig och tar för sig, men hur får vi reda på vad Ella känner för Max? Leta i texten efter ställen där vi får veta vad Ella känner.

Ira är kanske Emils flickvän och ett tag verkar det nästan som om Ella och Max är ett par de med. Det är lite svårt att veta, precis som det kan vara i verkliga livet. När vet man att man är ett par, tycker du?

Jag trodde du var min vän, säger Emil när han kommer på Max och Ira i sovrummet. Max försvarar sig med att Ira och Emil inte är ihop, men Emil blir inte mindre ledsen för det. Han tycker inte det spelar någon roll, eftersom Max vet att han gillar Ira. Det som utspelar sig här är ett klassiskt relationsdrama. Tycker du att Max gjorde rätt som lät sig förföras av Ira eller borde han låtit bli med hänsyn till Emil? Vilket ansvar har Ira för Emils besvikelse och svartsjuka?

Det sista Max hör när han lämnar Iras lägenhet är Emil som förtvivlat ropar *Jag tyckte om dig! Och så gör du så här! Fan för dig!* Ute på gatan märker Max att han glömt kvar sin tröja. Föreställ dig att Max återvänder för att hämta den. Vad möts han av i lägenheten?

Skriv ner din version av scenen och dialogen som följer. Jämför den med dina klasskamraters.

Scenen i Iras lägenhet är en vändpunkt i berättelsen. Men finns det fler tillfällen då berättelsen hade kunnat ta en annan vändning? Hade ett lyckligt slut varit möjligt? Vad hade behövt ske då?

När Ira lämnar tillbaka Max tröja berättar hon att hon och Emil blivit ett par. Hon är ångerfull, men vad är det hon ber om förlåtelse för? Vad är det hon är på väg att säga innan hon småspringer bort? Varför tror du att hon till slut blir ihop med Emil?

Arbeta vidare

1) Att lyssna och läsa poesi

För dig mellan 15-20 som gillar att skriva och lyssna på poesi, står det på lappen som får Max och Ella att gå med i poesigruppen Unga poeters sällskap. Att läsa högt och lyssna på poesi har alltid varit populärt och är det faktiskt fortfarande. Även om vi kanske glömmer bort att man kan lyssna på poesi gör vi det oftare än vi tror. Många låttexter är inget annat än tonsatta dikter som tolkats av musiker. Estradpoesi och poetry slam, där man tävlar i att framföra dikter, har dessutom gett poesin ett rejält uppsving.

Att läsa poesi rakt upp och ner som om det vore prosa gör inte texten rättvisa och är tråkigt, men poesiläsning är en konst som kan övas upp. Olika dikter kräver olika läsning. Lyssna och titta på hur det låter och ser ut när några proffs läser lyrik och jämför hur de använder sig av sina röster, gester, pauser och olika betoning.

Exempel på poeter och artister att välja bland.
Flera finns representerade med film- och ljudklipp på internet.

Estradpoesi:

Bob Hansson *Om våra liv vore en pjäs*
Henry Bowers *Inte kul längre*
Niklas Mesaros *Samboskap*
Olivia Bergdahl *Allra käraste systrar*
Alma Kirlic *Skägg*
Bruno K. Öijer *Tusen Tusen Tusen*
My Vingren *Vet du hur det känns?*

Tonsatt lyrik:

Mando Diao tolkar Gustaf Fröding
Håkan Hellström tolkar Olle Adolphsons *Trubbel*
Olle Adolphson tolkar Nils Ferlin
Joakim Thåström tolkar Carl Michael Bellman
Jan Hammarlund tolkar Karin Boye
Nicolai Dunger tolkar Edith Södergran
Anna Järvinen tolkar Sonja Åkesson

Pröva nu själv att läsa poesi högt. Välj en dikt eller en låttext, läs den högt flera gånger och pröva dig fram till en läsart som du tycker passar texten. Experimentera med pauser, olika tempo, gester, mimik, rytm, röstlägen och olika betoning. Du kommer att märka hur du kan förändra dikten med olika sätt att framföra den på. Avsluta med att läsa era dikter högt i klassen. Om ni vill kan ni tävla mot varandra som i tävlingar i estradpoesi, poetry slam och rösta fram det bidrag ni gillar bäst. Enda skillnaden är förstås att ni inte framför era egna dikter utan andras.

2) Att skriva poesi

Från antiken och fram tills idag har det gått mode i poesiskrivande. Det har funnits regler, inte bara för vad man skrivit om, utan också hur. Förr var reglerna striktare, man förväntades ofta hålla sig till ett bestämt versmått. Dagens poeter är friare och kan fritt välja form. Max, Emil, Ira och Ella prövar att skriva dikter på olika sätt. Gör samma sak i klassen:

- Skriv en dikt tillsammans, en rad i taget.
- Skriv en dikt på tre rader som alla börjar med samma ord. Byt sedan ut första ordet i varje rad för att se vilken effekt det ger.
- Skriv en jag-dikt, där varje rad börjar med *Jag*...

3) Tolka och samtala om poesi

Ellas dikter är så där, Emils förstå jag inte alls, Men Ira kan skriva, sammanfattar Max sina intryck och precis så olika kan det vara. Om poesi får och ska man tycka till. Tala om olika tolkningsmöjligheter och öva er i att formulera de intryck poesin ger. Arbeta tillsammans kring en dikt och ställ frågor som:

- Hur skall nu detta tolkas?
- Förstår jag det här?
- Vad menar poeten?
- Vilka tankar och känslor sätter dikten igång?

Vi är inte lika vana att läsa poesi som prosa. Därför kan det ibland kännas svårare att ta till sig den, men lär vi oss knäcka koden går det lättare. Ibland måste man brottas med texten för att tvinga fram en förståelse för den, men det lönar sig nästan alltid!

4) Versmått

Allt sedan människan lärde sig skriva har hon skapat poesi. Det har gått trender både i innehåll och form. Dagens poeter är fria att välja vad de vill skriva om och hur, så har det inte alltid varit. Olika versmått har under olika tider bestämt hur poesin ska skrivas. Versmåttan bestämmer t.ex. hur många rader en dikt eller strof ska ha, antalet stavelser, om den ska rimma eller ej och i så fall hur. Versmåttan fungerar som en mall och många tycker att det är lättare att skriva med dess hjälp. Dela upp er i klassen och ta reda på vad som kännetecknar en haiku, en sonett och en limrick. Jämför versmåttan.

5) Film

Titeln *Unga poeters sällskap* påminner om namnet på en film från 1989. Filmen *Döda poeters sällskap* blev en jättesuccé och fick en Oscar för bästa manuskript. Titta på filmen och jämför:

- lärarrollen i bok och film.
- hur huvudpersonerna/rollerna möter poesin.

Poesin och poeten har en nyckelroll i båda. Hade filmen och boken kunnat byta titel, helt eller delvis? Motivera ditt svar?

Carpe diem är latin och betyder fånga dagen. Uttrycket spelar en central roll i filmen, tycker du att det beskriver känslan i boken också? Förklara.

6) Ordkunskap

På bussen hem fingrar Ella på Max gylf och smeker kuken med fingrarna. Kuken är ett ord, men du kan säkert många fler ord för både det manliga och kvinnliga könsorganet. Gör en matris och placera in orden i denna. Utgå från egenskaperna grovt - fint, nytt - gammalt. Du kommer att se att det finns flera ord för samma sak, men att väldigt få är exakta synonymer. Orden har olika laddning och passar i olika sammanhang. Det är viktigt att vara observant på detta när du utökar ditt ordförråd.

Mycket läsnöje!